

С. В. Сімак,
здобувач, Академія муніципального управління

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО- БУДІВЕЛЬНИМ КОМПЛЕКСОМ

У статті розглядаються елементи забезпечення ефективності концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом; запропонована матрична модель розвитку інвестиційно-будівельного комплексу на основі природних показників.

In the article elements to ensure the effectiveness of the concept of state management of investment-construction complex, the matrix model of investment-building complex on the basis of natural indicators.

Ключові слова: інвестиційно-будівельний комплекс, концепція, державне управління, інвестиційна програма.

ВСТУП

Від якості та ефективності державного управління в будь-якій країні залежить ефективність функціонування економіки. Причиною тривалої кризи в Україні є не лише нерозвиненість ринкових відносин та інституцій, але й недооцінка та слабкість державного управління. Перехід від адміністративно-планової до відкритої ринкової економіки відбувся досить швидко, протягом кількох років, до чого верхній рівень управління економікою і менеджмент українських підприємств були абсолютно не готові.

На даний час в Україні в працях В.Г. Атаманчука, Ю.С. Архангельського, В.М. Геєця, В.І. Голікова, С.Д. Бушуєва, І.І. Лукінова, А.Ф. Павленка, М.Г. Чумаченка та інших широко досліджуються проблеми управління перехідною економікою та відновлення економічного зростання. Разом із тим проблема обґрунтування державної політики щодо концепції розвитку інвестиційно-будівельного комплексу майже не висвітлена. Залишаються недослідженими теоретичні засади впливу державного управління на стратегію розвитку системоутворювальних підприємств комплексу.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — дослідити методологічні підходи розробки концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розвиток інвестиційно-будівельного комплексу визначається умовами господарювання й проживання населення, наявністю власного виробничо-економічного потенціалу й інвестиційною стратегією й політикою.

Ядром інвестиційно-будівельної системи виступає замовник (інвестор). Він фокусує вплив усіх інших елементів, виконуючи функції ринкового регулятора, координує й контролює весь цикл створення й реалізації будівельної продукції. На наш погляд, при розробці концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом елементи комплексу доцільно представляти в чотирьох ланках:

- інвестиційна ланка — система забезпечення інвестиційними ресурсами;
- будівельна ланка — система будівельного виробництва;
- промислова ланка — система виробництва й постачання будівельних матеріалів і конструкцій та обладнання;
- науково-проектна ланка — система проектних, наукових і дослідно-конструкторських організацій.

Інвестиційні ресурси формуються за рахунок: заощаджень населення, засобів підприємств і організацій, кредитів банків, іноземних інвестицій, доходів від підприємницької діяльності, державних, регіональних і муніципальних позик. Особлива роль у реальному інвестуванні приділяється спеціальним фінансово-кредитним

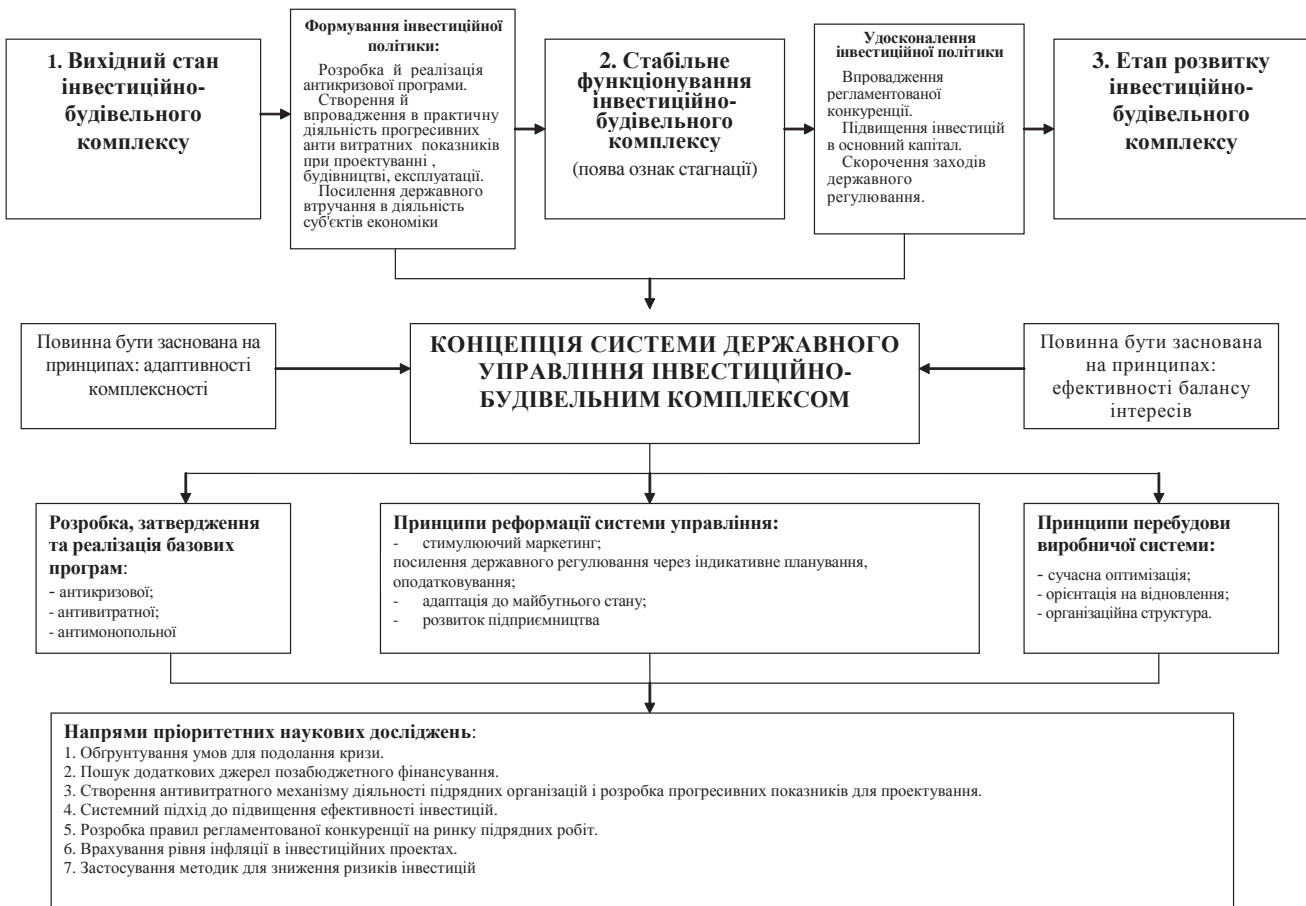

Рис. 1. Схема побудови концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом

інститутам — інвестиційним банкам, інвестиційним фондам і компаніям [1, с. 14].

Будівельна ланка інвестиційно-будівельного комплексу забезпечує кінцевий результат функціонування всього комплексу. Якщо в умовах планової економіки цей результат розглядався як створення готової будівельної продукції із заданими показниками якості будівельно-монтажних робіт, то в сучасних умовах при збереженні тих же вимог до якості на перший план виступає мета створення кінцевої продукції, що забезпечує експлуатаційну рентабельність будинків і споруджень.

Промислова ланка інвестиційно-будівельного комплексу виробляє для будівництва спеціалізовані знаряддя й предмети праці, здійснює певні види послуг. Склад ланки утворюють промислові підприємства й виробництва, що відносяться до наступних галузей промисловості — промисловості будівельних матеріалів (виробництво стінових матеріалів, цементна промисловість, видобуток і первісна обробка матеріально-будівельних матеріалів, виробництво облицювальних, оздоблювальних матеріалів, виробництво санітарно-технічних виробів); склоробної промисловості — у частині виробництва будівельного скла; порцеляново-фаянсової промисловості — у частині виробництва будівельних виробів з порцеляни, напівпорцеляни й фаянсу; машинобудування й металообробки; лісової, деревообробної й целюлозно-паперової промисловості.

Методологічна схема досліджень, що відображує

головні напрями концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом, наведена на рис. 1. У якості критеріїв ефективності концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом пропонуємо наступні значення:

— на етапі стабілізації повинне припинитися падіння обсягів інвестицій в основний капітал ($I_2 = I_1$); обсяги підприємств стабілізуються на певному рівні ($БМР_2 \geq БМР_1$), можливо, навіть нижчому, ніж на піку кризи, за рахунок збільшення частки вартості технологічного устаткування в загальній вартості капітальних вкладень; строки окупності капвкладень або скоротяться, або будуть рівними періоду піку кризи ($T_2 < T_1$);

— на етапі розвитку зростає інвестиційна активність, збільшуються обсяги інвестицій в основний капітал, зростають обсяги підприємств ($БМР_3 > БМР_2$); строки окупності капвкладень повинні скорочуватися ($T_3 < T_2$) і планується вихід на 2/3 від загальносвітового рівня (строків) ефективності інвестицій в основний капітал протягом 15—20 років з моменту настання періоду розвитку інвестиційно — будівельної сфери, а отже, етапу розвитку української економіки.

У ринкових умовах доцільне розмежування системи державного регулювання інвестиційно-будівельної сфери на дві підсистеми — керування державним сектором і координації недержавним сектором економіки.

Підсистема управління державним сектором інвестиційно-будівельної сфери може складатися з наступних компонентів:

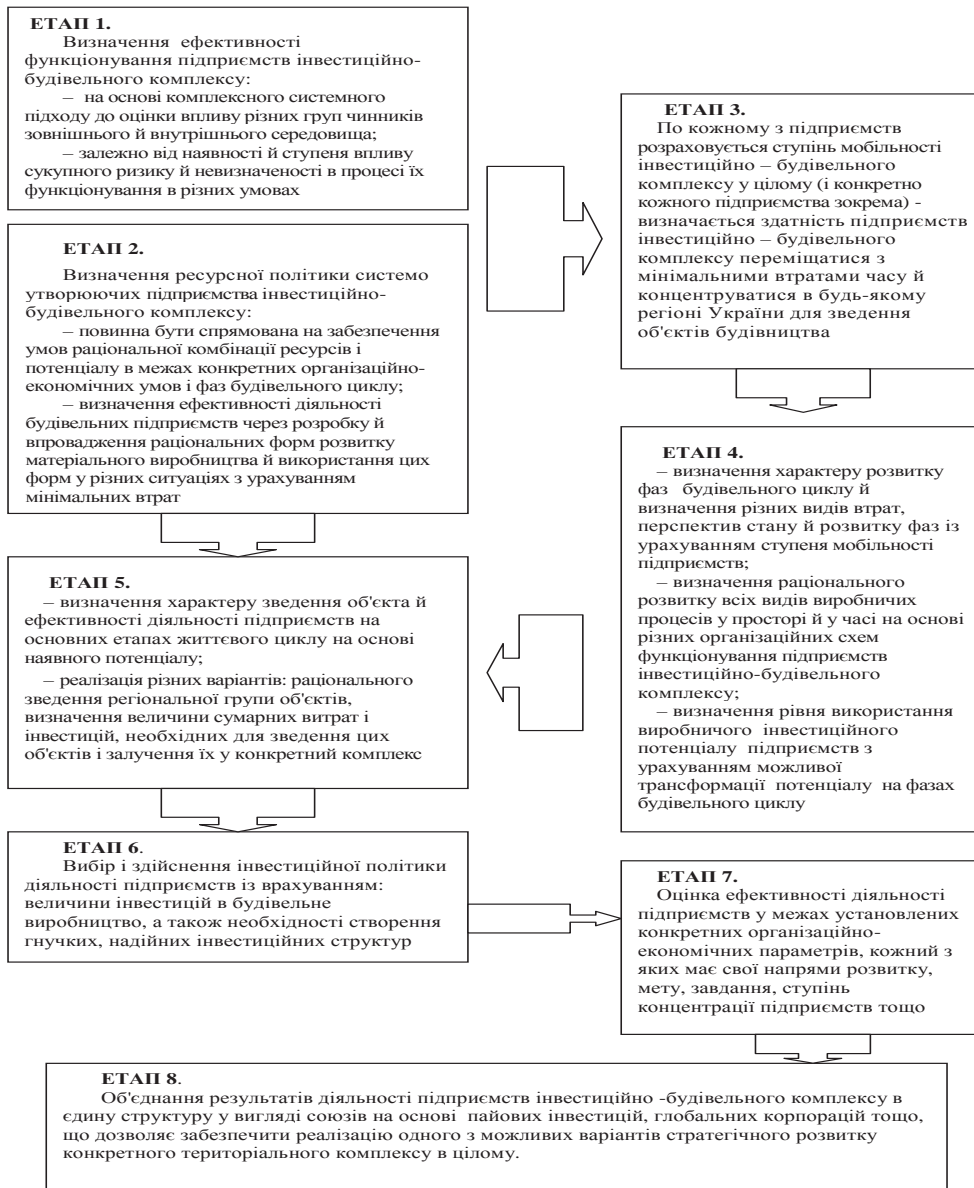

Рис. 2. Система моніторингу функціонування інвестиційно-будівельного комплексу

- п'ятирічні державні інвестиційні програми, що засновані на індикативному плануванні;
- щорічні державні замовлення на введення в дію потужностей і об'єктів;
- асигнування з державного, обласного, місцевого бюджетів, що призначені для фінансування державних капітальних вкладень;
- податкова система, що передбачає пільги для інвесторів та підрядчиків;
- єдина система ціноутворення на будівельну продукцію (мінімально припустимі ціни) і типовий порядок визначення договірних цін;
- державні норми амортизації на повне відновлення основних фондів, у тому числі норми прискореної амортизації активної частини основних виробничих фондів;
- типові положення про щоквартальну індексацію амортизаційних фондів і фондів нагромадження;
- єдина система оплати праці;
- нові норми тривалості будівництва об'єктів (ско-

рочення у порівнянні з діючими);

— норми тривалості введення в експлуатацію виробничих потужностей (час від введення об'єкта в експлуатацію до його повного освоєння).

Підсистема державного регулювання й координації недержавного сектора інвестиційно-будівельного комплексу може містити в собі наступні напрями:

— складання перспективних прогнозів розвитку великих і середніх підприємств (у т.ч. і малих підприємств) на основі рекомендацій центральних економічних відомств виконавчої влади, місцевих органів влади, кон'юнктури ринку;

— акумуляція амортизаційних відрахувань на поточному рахунку, застосування державних норм амортизації на повне відновлення основних фондів, використання амортизаційного фонду строго по цільовому призначенню;

— щоквартальна індексація амортизаційних фондів і фондів накопичення;

— оподаткування недержавних підприємств із урахуванням пільг і санкцій;

- впровадження іпотечного кредитування;
- розвиток форм страхування інвестицій від некомерційних ризиків;
- розвиток ринку цінних паперів, залучення засобів населення в інвестування житлової сфери.
- проведення підрядних торгів (тендерів) на право реалізації інвестиційних проектів;
- стимулювання інвесторів, що направляють більш високу частку власних засобів для здійснення інвестиційних проектів (до 50% зменшувати ставки місцевих податків);
- створення сприятливого податкового клімату для залучення іноземних інвесторів.

У сучасних умовах державне регулювання інвестиційного попиту має принципово важливе значення для становлення ринку інвестицій. Найважливішими регуляторами інвестиційного попиту на готову будівельну продукцію є:

- система спеціальних податків на ті види інвестиційних заходів, які не віднесено до пріоритетних і які

можуть бути обмежені;
— субвенції на розвиток пріоритетних видів будівельного виробництва та підприємств будіндустрії, які безпосередньо беруть участь у житловому будівництві.

Для подальшого розвитку інвестиційно-будівельного комплексу, як ми вважаємо, слід збільшити важливість адміністративних методів регулювання, підсилити стимулюючу роль бюджетно-податкової системи й кредитної політики, створити дієвий механізм конкуренції на ринках підрядних робіт [2, с. 56].

Нами пропонується для підвищення ефективності інвестицій:

- ввести додаткову експертизу інвестиційних проєктів (незалежну експертизу);
- переглянути нормативні строки зведення об'єктів у бік їх скорочення;
- організувати діяльність підрядних підприємств на антивитратній основі шляхом проведення економічного аналізу за антивитратною методикою;
- регламентувати структуру собівартості будівельно-монтажних робіт за окремими статтями витрат;
- зменшити строки освоєння нових виробничих потужностей (ввести норми освоєння виробничих потужностей і заселення приватного житла);
- практикувати обов'язковість проведення підрядних торгів на будівництво всіх об'єктів, що фінансуються за рахунок засобів державних бюджетів усіх рівнів (головними критеріями для переможця підрядних торгів вважати вартість об'єкта або мінімальні строки будівництва при нормативній вартості об'єкта).

Регулювання інвестиційно-будівельної сфери рекомендується здійснювати шляхом бюджетно-фінансового, кредитного, адміністративно-правового впливу, а також проведення єдиної технічної політики й рекомендацій в сфері ціноутворення.

Вважаємо, що рекомендована концепція державного управління інвестиційно-будівельним комплексом забезпечить створення правових й організаційно-економічних передумов позитивних змін в економіці.

Етапи, що визначають реалізацію загальної концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом, спрямованої на підвищення ефективності діяльності будівельних підприємств із врахуванням організаційних, економічних і соціальних передумов їх розвитку, можуть бути представлені в послідовності, що наведена на рис. 2.

Для формування адекватної ринковим умовам концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом, як відзначалося вище, необхідно створи-

Таблиця 1. Статистичні показники розвитку інвестиційно-будівельного комплексу

Показники	Виробничі потужності, (ВП)	Обсяги виробництва, (В)	Продуктивність праці, (ПП)	Прибуток,(П)
Абсолютний приріст	$ВП_n - ВП_{n-1}$	$В_n - В_{n-1}$	$ПП_n - ПП_{n-1}$	$П_n - П_{n-1}$
Темпи зростання	$\frac{ВП_n}{ВП_{n-1}}$	$\frac{В_n}{В_{n-1}}$	$\frac{ПП_n}{ПП_{n-1}}$	$\frac{П_n}{П_{n-1}}$
Темпи приросту	$\frac{ВП_n - ВП_{n-1}}{ВП_{n-1}}$	$\frac{В_n - В_{n-1}}{В_{n-1}}$	$\frac{ПП_n - ПП_{n-1}}{ПП_{n-1}}$	$\frac{П_n - П_{n-1}}{П_{n-1}}$
Середній рівень ряду	$\frac{\sum ВП}{n}$	$\frac{\sum В}{n}$	$\frac{\sum ПП}{n}$	$\frac{\sum П}{n}$
Середній темп зростання	$\sqrt[n]{\frac{ВП_n}{ВП_1}}$	$\sqrt[n]{\frac{В_n}{В_1}}$	$\sqrt[n]{\frac{ПП_n}{ПП_1}}$	$\sqrt[n]{\frac{П_n}{П_1}}$
Середній темп приросту	$\sqrt[n]{\frac{ВП_n}{ВП_1}} - 1$	$\sqrt[n]{\frac{В_n}{В_1}} - 1$	$\sqrt[n]{\frac{ПП_n}{ПП_1}} - 1$	$\sqrt[n]{\frac{П_n}{П_1}} - 1$
Абсолютне значення одного відсотку приросту	$\frac{ВП_n}{100}$	$\frac{В_n}{100}$	$\frac{ПП_n}{100}$	$\frac{П_n}{100}$

ти систему моніторингу функціонування будівельного комплексу.

Основними завданнями цієї системи моніторингу повинні бути:

- організація спостереження, одержання достовірної й об'єктивної інформації про соціально-економічні процес в інвестиційно-будівельному комплексі;
- оцінка й системний аналіз одержуваної інформації, виявлення причин, що негативно впливають на функціонування інвестиційно-будівельного комплексу;
- забезпечення у встановленому порядку органів управління, підприємств, установ і організацій незалежно від їхньої підпорядкованості й форми власності, громадян — інформацією про результати проведення галузевого моніторингу;
- розробка прогнозів розвитку соціально-економічної ситуації в галузі;
- підготовка рекомендацій, спрямованих на подолання негативних і підтримку позитивних тенденцій, доведення їх до відповідних органів управління й влади.

При розробці концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом необхідно приділяти велику увагу прогнозуванню економічних показників системоутворювальних підприємств інвестиційно-будівельного комплексу [3, с. 50]. Для дослідження закономірностей економічного розвитку комплексу використовуються статистичні ряди динаміки, які дозволяють одержати характеристику рівня розвитку виробництва в часі, вимірювати його динаміку за допомогою системи статистичних показників, виявити й кількісно оцінити основну тенденцію розвитку (тренда), вивчити періодичні коливання й, нарешті, здійснити прогнозування для прийняття управлінських рішень.

При аналізі рядів динаміки використовуються наступні показники: абсолютний приріст; темпи росту (зниження); темпи приросту; середній рівень ряду; середні темпи росту; середній темп приросту; абсолютне значення одного відсотка приросту.

До показників, що характеризують рівень розвитку

Таблиця 2. Матрична модель показників розвитку інвестиційно-будівельного комплексу

Показники	Показники входу		Показники процесу		Показники виходу	
	Приріст робочої сили ΔT	Приріст основних засобів $\Delta OЗ$	Приріст засобів праці $\Delta ЗП$	Зниження собівартості продукції ΔC	Приріст продукції ΔB	Приріст прибутку $\Delta П$
Приріст робочої сили ΔT	1	$\frac{\Delta T}{\Delta OЗ}$	$\frac{\Delta T}{\Delta ЗП}$	$\frac{\Delta T}{\Delta C}$	$\frac{\Delta T}{\Delta B}$	$\frac{\Delta T}{\Delta П}$
Приріст основних засобів $\Delta OЗ$	$\frac{\Delta OЗ}{\Delta T}$	1	$\frac{\Delta OЗ}{\Delta ЗП}$	$\frac{\Delta OЗ}{\Delta C}$	$\frac{\Delta OЗ}{\Delta B}$	$\frac{\Delta OЗ}{\Delta П}$
Приріст засобів праці $\Delta ЗП$	$\frac{\Delta ЗП}{\Delta T}$	$\frac{\Delta ЗП}{\Delta OЗ}$	1	$\frac{\Delta ЗП}{\Delta C}$	$\frac{\Delta ЗП}{\Delta B}$	$\frac{\Delta ЗП}{\Delta П}$
Зниження собівартості продукції ΔC	$\frac{\Delta C}{\Delta T}$	$\frac{\Delta C}{\Delta OЗ}$	$\frac{\Delta C}{\Delta ЗП}$	1	$\frac{\Delta C}{\Delta B}$	$\frac{\Delta C}{\Delta П}$
Приріст продукції ΔB	$\frac{\Delta B}{\Delta T}$	$\frac{\Delta B}{\Delta OЗ}$	$\frac{\Delta B}{\Delta ЗП}$	$\frac{\Delta B}{\Delta C}$	1	$\frac{\Delta B}{\Delta П}$
Приріст прибутку $\Delta П$	$\frac{\Delta П}{\Delta T}$	$\frac{\Delta П}{\Delta OЗ}$	$\frac{\Delta П}{\Delta ЗП}$	$\frac{\Delta П}{\Delta C}$	$\frac{\Delta П}{\Delta B}$	1

інвестиційно-будівельного комплексу, можна віднести абсолютні й відносні кількісні, якісні й приростні показники. При цьому, як відомо, однією з основних умов одержання вірних висновків про розвиток є порівняльність елементів ряду динаміки. Показники розвитку інвестиційно-будівельного комплексу зручно згрупувати у вигляді матриці (табл. 1).

Системний підхід до аналізу розвитку інвестиційно-будівельного комплексу дає можливість виділити його частини: вхід, процес і вихід. З урахуванням цього підходу як елемент забезпечення ефективності концепції державного управління інвестиційно-будівельним комплексом запропонована матрична модель розвитку інвестиційно-будівельного комплексу по приростним показникам.

Наведена матрична модель (табл.2) характеризується шістьма показниками:

1) три з яких будуть показниками входу:

- приріст робочої сили (чисельності персоналу ΔT);
- приріст основних засобів $\Delta OЗ$;
- приріст матеріальних витрат $\Delta ЗП$;

2) один показник процесу — зниження собівартості будівельної продукції, робіт, послуг ΔC ;

3) два показники виходу:

- приріст продукції ΔB ;
- приріст прибутку $\Delta П$.

Перший рядок матриці охоплює показники трудомісткості (відношення приросту витрат праці до приросту інших показників матриці).

Другий рядок включає показники фондомісткості, Третій — матеріалоемності.

Четвертий — собівартості.

П'ятий й шостий — відповідно показники ємності продукції й прибутковості. Кожному елементу, що розташований вище головної діагоналі (зі значеннями 1), відповідає зворотний йому елемент, що перебуває від головної діагоналі на такій же відстані по горизонталі вліво.

При підвищенні ефективності будівельного виробництва всі показники виходу, що розташовані вище головної діагоналі, повинні мати тенденцію до зниження. Однак у зв'язку з можливістю заміни одного ресурсу іншим, ефективне використання одного з них вимагає збільшення споживання іншого, тобто інтенсивний розвиток за рахунок одного фактора зумовлює екстенсивний ріст за рахунок іншого. Наприклад, підвищення механізації робіт приводить до більш швидкого росту вартості основних виробничих фондів у порівнянні з обсягом робіт, тобто $\Delta OЗ > \Delta B$.

При цьому продуктивність праці підвищується або $\Delta T < \Delta B$. У остаточному підсумку якісні зміни розвитку будівельного виробництва характеризуються збільшенням або стабілізацією відносини приросту прибутку до приросту основних фондів і авансованих обігових коштів.

Розглянута матриця приростних показників розвитку інвестиційно-будівельного комплексу містить як відомі якісні показники (що характеризують зміну: трудомісткості й продуктивності праці, фондоозброєності, фондовіддачі й фондомісткості, матеріалоемності й матеріаловіддачі, приросту рівня рентабельності й інші показники), так і ряд нових показників, які не знайшли широке використання в економічному аналізі. При подальшій математичній обробці матриці можна одержати модель, що визначає роль кожного фактора в розвитку виробництва.

ВИСНОВКИ

Таким чином, моніторинг функціонування галузі можна зобразити у вигляді ланцюжка: спостереження за процесами, що відбуваються в галузі, — аналіз — розробка (коректування) програми — досягнення наміченої мети розвитку. Також слід зазначити, що моніторинг повинен мати цілеспрямований, системний, комплексний, стаціонарний і багаторічний характер.

Література:

1. Асаул А.Н. Региональный аспект строительного комплекса на территории России / А.Н. Асаул, А.В. Батрак // Экономика строительства. — 1999. — № 4. — С. 12—17.
2. Володькина М.В. Стратегический менеджмент / Володькина М.В. — К.: Знання-Прес, 2002. — 149 с.
3. Малий І. Економічна наука: проблеми усвідомлення методології / Малий І., Галабурда М. // Економіка України. — 2006. — №9. — С. 45—54.